

Inskrift:

... seti : stin : þansi : eftir : tuta : su : - ... brupur : kaus :
 1 5 10 15 20 25 30 35

... setti stein þenna eftir Tóta (el. Dóta), sun ..., bróður Gauts.

... satte denna sten efter Tote (el. Dote), ... son, Göts broder.

Till läsningen: Av 1 **s** synes högra hälften. Vistrand har ej sett något av denna runa; på Nordenskölds teckning är den framställd som en **r**-bst. Han läser hela ordet som **riti**. 19 **t** har Vistrand läst som **i**. Runan 21 läser Nordensköld **l**. Efter 22 **a** har Vistrand ej sett något på högra sidan. Bst i 24 **u** är delvis bortvittrad. Det **n** man väntar efter 24 **u** kan ej upptäckas; det finns ej heller plats för det. Efter **:** synes ett stavfragment vid nedre marglinjen. I skiljetecknet efter 24 **u** har Friberg sett en punkt mellan de båda andra och fattat dessa tre punkter som en fragmentarisk hst till ett **u**, vars bst utgöres av den lilla staven vid nedre marglinjen. Av 26 **b** är endast bst kvar. På 27 **r** är bistavens övre båge delvis förstörd genom vittring.

Angående 1–4 **seti** se Sm 48. Runorna 19–22 **tuta** återge ack. av fsv. *Toti* eller *Doti*. *Toti* är liksom *Tosti* en kortform till *Porsteinn* men mycket mera sällsynt. Det synes ej vara belagt som simplex i Sverige men ingår i ortnamn. I Långasjö sn i Småland finns ett Totamåla vars första led är *Toti* (se N. Ödeen: *Studier i Smålands bebyggelsehistoria*, 1927, s. 273). Även i Virserums sn finns ett Totemåla, äldre *Totamåla*. Samma personnamn utgör förleden i Totebo, Ullasjö sn, Västergötland, *Totobo* 1568, 1584, *Totte* 1572, 1689 (*Sveriges ortnamn*, *Älvsb.* 7: 2, 1918, s. 228). Det är känt genom några exempel från Danmark och har även lånats till England, där det är belagt före 1066 (E. Björkman: *Nordische Personennamen in England*, 1910, s. 145, O. v. Feilitzen: *The Pre-Conquest Personal names of Domesdaybook*, 1937, s. 387). Ej heller *Doti* är tidigare belagt annat än som förled i ortnamn. Det anses ingå i Dotorp, Falköpings sn, skrivet *Dotatorp* i slutet av 1400-talet (I. Lundahl: *Falbygdens by- och gårdnamn*, 1927, s. 48). Bynamnet Dotorp i Torsby sn, Inlands hd, *Dottoporpe* 1388 *Duttetorp* 1544, förklaras på samma sätt (*Ortnamnen i Göteborgs och Bohus län* 5, 1939, s. 67). I gårdnamnet Dotorp i Brålanda sn på Dal är enl. *Sveriges ortnamn*, *Älvsb.* 16 (1910) s. 28 förleden »urspr. gen. av det fsv. kvinnonamnet *Dota* eller möjligen ett däremot svarande mansnamn *Dote*». Att man tvekat inför *Dote* beror på att detta namn ej är belagt. *Doti* ingår även i Dotebygd, Traryds sn, Sunnerbo hd, *Dodabygd* 1538 (D. Palm i *Namn och Bygd* 1927 s. 137) och i det i Småland eller Östergötland belägna *Dotabodha* SRP 2304 (år 1387). — 32–35 **kaus** är gen. av *Gautr*. Av det osammansatta *Gautr* finnas sammanlagt 8 säkra belägg i svenska runinskrifter. Se Sm 5.

99. Nederby. Myresjö sn.

Pl. 73.

Litteratur: B 1024, L 1231. Ransakningarna 1690; J. Peringskiöld: Monumenta 8 bl. 21; B. A. Ennes: F m 61 (hs i KB); J. J. Lagergren: Rättelser och tillägg (hs i Växjö Stifts- och landsbibl.) 2 s. 132; J. G. Liljegren: Fullständig Bautil (ATA) 7, Runlära (1832) s. 130; N. H. Sjöborg: Samlingar för Nordens fornälskare 3 (1830) s. 129; P. Wieselgren: Ny Smålands beskrifning 3 (1846) s. 189; J. A. Sjöqvist: Beskrifning öfver några runstenar 1865 i R 558 (hs i UUB); C. F. Nordensköld: Jönköpings läns minnesmärken (ATA) 13 Östra härad, upptecknade år 1883, s. 21, tr. i NSmMedd 3 (1914) s. 68 och 5 (1919) s. 8; R. Gyllencreutz: Brev till Nordiska museet den 17/1 och 25/4 1897 (avskr. i ATA); Eksjötidningen den 26/9 1902; A. Friberg: Meddelande till Riksanantikvarien den 19/7 1913 (ATA), anteckningar (NSmArk), i NSmMedd 3 (1914) s. 68 not, s. 98 och 5 (1919) s. 8 not; N. Gillgren: Fornminnesinventering 1936 (ATA); R. Kinander i NSmMedd 20–21 (1947) s. 64.

Äldre avbildningar: U. Christofferson: träsnitt i Peringskiölds Monumenta och B 1024; Liljegren: teckning i Fullständig Bautil (ATA) 7; P. Vistrand: teckning (ATA); Friberg: foto den 17/7 1918 (NSmArk); O. v. Friesen: foto 1917 (NSmArk); A. Steijertz: foto (ATA); Gillgren: foto 1937 (ATA).

På vardera sidan om Kroppån, en av Emåns bifloder, som bildar gräns mellan Myresjö och Nävelsjö socknar, står en runsten, Sm 99 i Nederby, Myresjö sn, och Sm 100 i Glömsjö, Nävelsjö sn. I äldre litteratur föras ofta båda stenarna till Nävelsjö. Nederbysten står ca 3 m NV om landsvägen från Nederby till Glömsjö

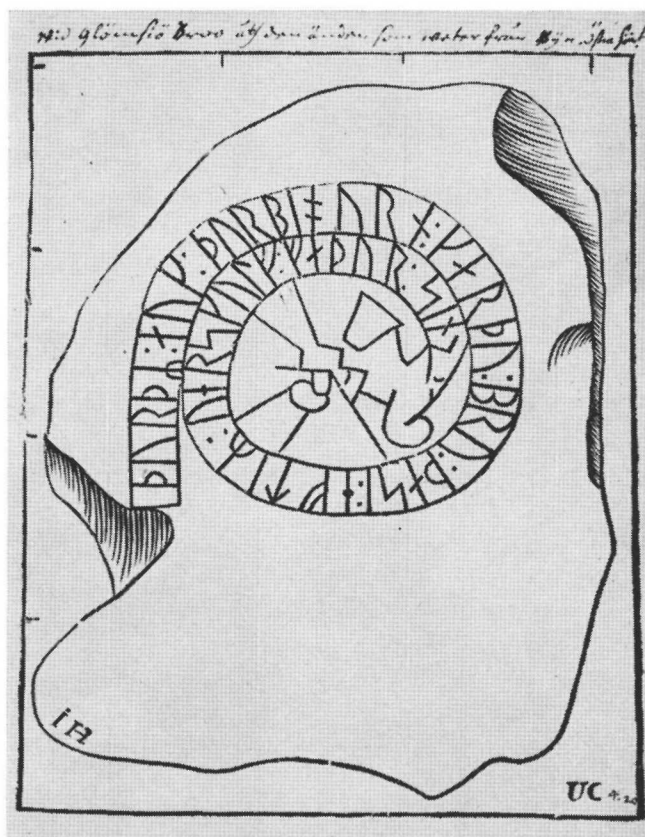

Fig. 57. Sm 99. Nederby. Myresjö sn. Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 1024).

och ca 100 m N om Kroppån med inskriften mot SÖ. Båda stenarnas inskrifter handla om byggandet av en »bro». Trakten, där de stå, har också i forna tider varit av sådan beskaffenhet, att dylika företag ha varit mycket tacknämliga. År 1868 företogs en sjösänkning. Jämför man lantmäterikartan från 1795 (1796 för Glömsjö) med den nutida generalstabskartan, finner man, hur genomgripande fördelningen mellan vatten och land har ändrat sig. Under vikingatiden stod vattnet givetvis ännu högre.

Stenarna omnämnas redan i *Ransakningarna* 1690: »Uthi Näfwelsjö församling finnes allenast twenne Runsteenar, på wägen wid Kroppebroo, hvilken Elf ligger strax wid glömsjö by den ene på den ena sijdan wid Elfwen, och den andre på den andre sijdan, des bookstäfwer endels försletne.» I Peringskiölds *Monumenta* 8 säges Sm 99 stå »Widh Glömsjö Broo åth den änden som weter från Byn.»

I *Fullständig Bautil* 7 har Liljegren antecknat: »I Näfwelsjö, vid Glömsjö(!) eller Kålbrored, ligga 2 Runstenar, en på hvardera sidan om åen. af hvilka No 1 1024 här nedanför tecknad [Sm 99] finnes i Bautil, men No 2 [Sm 100] icke. Bro öfver åen finns intet nu, blott en lång sten-refvel på västra sidan; i linea med hvilken stenen No 2 ligger, så nära åen, i låglänt jord, at då flod är, stiger vattnet mer än en aln öfver honom, at han då är aldeles oläslig och knapt synlig. Åen, som är flere alnar djup, är och försedd med ansenligt mycken sten på bottnen, som eljest består af dy. På östra sidan är ock en stensättning, några stenkast öfver maden, tills torrmark börjar, der stenen N° 1 eller N° 1024 i Bautil, ligger.» Det är Sm 99. Bredvid teckningen av denna har Liljegren ytterligare antecknat: »Denne Sten är 4 alnar lång $2\frac{1}{2}$ d° bred. Nedsjunken i jorden jäms med ytan, synes ej huru tjock han är. Vid urholkningarne är stenen aldeles afbruten. 5 a 6 stycken, täml. små, äro lösa, halfve runorne uti **iftir** finnas på dem.»

I sin *Runlära* (1832) s. 130 skriver Liljegren: »Twärt öfwer en widsträckt kärräng, som synes fordom

varit en fortsättning af Näfwelsjön i Niudingén, stå ännu i en dubbel rad fasta ekpålar, som på några ställen omwexla med en forntida broläggning af stenar. På 2:ne ställen i grannskapet af Glömminge(!) är den sankan ängen genomskuren af djupa wattendrag; öfwer det westliga ligger en spång, men ej öfwer det östra, der den gamla bron nu är upprifwen och båtfart öppnad. Wid detta sednare äro på hwar sin sida de 2:ne förut ... anförde Runstenarne belägne. Den gamla nu obrukbara bron äger en sträckning af flere hundra famnar och har fordom mellan Näfwelsjön och Myresjö socknar erbjudit en kort och beqwäm farwäg af högst $\frac{1}{2}$ mil i stället för den omwäg af 3 mils längd, hwilken man för stora mellanliggande mossar och sjöar nu mera måste färdas. Det är således icke underligt att ett företag af så allmän gänelighet och omfattning blifwit åt minnet förwaradt.» P. Wieselgren återger i *Ny Smålands Beskrifning* 3 (1846) s. 189 samma relation om den intressanta anläggningen.

År 1829 meddelade M. Hesselén Ennes om Sm 99: »I Näfwelsjö Socken [bör vara Myresjö] vid Glömsjö vad (: der numera ingen bro finnes) ligger denna sten, på östra sidan om Åen, på 2:ne ställen afslagen.»

År 1868 torrlades sankmarken mellan de båda runstenarna, varefter den märkliga väganläggning, vars minne de hugfästa, ej längre framträder mot sin ursprungliga bakgrund. Då var Sm 99, som länge legat sönderslagen och delvis nedsjunken i marken, fullständigt försvunnen ur människors åsyn genom en ombyggnad av vägen 1851. Nordensköld sökte den följaktligen förgäves 1883, men folket i trakten kände till, att den var nedlagd i vägen, och man anförde för Nordensköld följande vers om stenen:

»Vänd mig, vänd mig rundt omkring,
får du se en underlig ting.
Du var en narr, som på mig såg:
Lägg mig som förut jag låg.
Jag har narrat många så.»

Den ²⁵/₄ 1897 lämnade doktor R. Gyllencreutz till Nordiska museet följande underrättelser om stenen: »En äldre man i Glömsjö säger sig varit närvarande, då den nya vägen lades och utpekade på några famnar när, hwarest stenen skall ligga i vägfyllningen. Han uppgaf: att sten från fordom varit kullfallen och ofta använts som plats för aprilidar o.d. hvarigenom den är utan några runor samt troligen sprucken. Den rubades ej ur sitt gamla läge vid vägläggningen, utan vägen lades omkring 2 alnar ofvanpå stenen.»

I juli 1913 lät Friberg riva upp vägen och fann den sedan 62 år försvunna stenen. Ur hans anteckningar må anföras: »Träbron öfver Kroppån mellan Glömsjö och Nederby byar fortsattes åt båda sidor af af stenar utfyllda vägstycken, 3 meter breda. Nederbystenbron är 76,7 meter lång och Glömsjödelen 39 m. Ovisst är om de vägbyggare, som nämnas på runstenarna Lilj 1231 och 1232 lagt så långa vägstycken, ty 1851 förbättrades de och gjordes bredare, hvarjämte körbro anlades. Vid detta tillfälle tudelades Lilj 1231¹ och togs till vägfyllning längst bortåt Nederbysidan, där runstenen i juli månad 1913 framgräfdes af mig och åter uppsattes vid en förhöjning af marken några meter norr om vägen midt för fyndstället. Redan före återfinnandet yttrade jag med tanke på denna markens beskaffenhet samt sjö- och åsänkningen 1868 den förmodan att runstenen borde ha från början stått på denna höjd. Mitt antagande styrkes däraf, att stenen nu låg i byvägen midt för denna kulle, och en så stor sten, äfven tudelad, icke fördes längre än nödigt var.» Sedan den lagats och rests, försågs den med en mur av cement för att den skulle vara fredad mot ytterligare åverkan.

Stenen är 157 cm hög, 195 cm bred. Runorna äro 12–16 cm höga. Slingan är upplagd i spiral som på Sm 45.

Inskrift (med det inom [] supplerat efter B 1024):

: þurþr · auk · þurbiourn · karþu [b]rþ [þas]i [ef]tir : uerskulf · faþur · sin
1 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50

*Dórðr ok Þorbiörn gerðu brú þessa eptir *Verskulf, fæður sinn.*

Tord och Torbjörn gjorde denna bro efter Verskulf, sin fader.

¹ Den var spräckt i flera delar, redan då Liljegren gjorde sin undersökning. Se ovan s. 229.

Till läsningen: Efter 5 **r** synes en grop ganska långt ned, som är tydlig och sannolikt huggen. Dess eventuella motsvarighet upptill är ej lika säker. Detsamma gäller skiljetecknet efter 17 **n**, där Friberg sett två punkter, v. Friesen ingen. Genom den åverkan, för vilken stenen varit utsatt, äro några runor i inskriftens nedre parti skadade eller alldeles försvunna. Av 22 **u** fattas övre delen av bst, av 23 **b** finnas numera inga spår. 24–25 **ru** voro bättre bevarade, när Friberg fann stenen, än de äro nu; en liten bit av stenen, på vilken övre delen av dessa runor befunnit sig, har gått förlorad mellan framgrävandet och lagningen. Av 24 **r** finns nu endast nedre hälften kvar, av 25 **u** huvudstavens nedersta del. Runorna 26–28 äro helt försvunna; Friberg har sett nedre hälften av 28 **s**, men varken v. Friesen eller jag har kunnat finna den. Av runorna 30–31 finnas inga spår. Skiljetecknet efter 34 **r** är :. På 41 **l**, där jag endast ser hst, har Friberg även sett bst. Sprickan med cementlagningen går just där bst befinner sig.

1–5 **purpa** har den ålderdomliga stavningen med **r** efter den dentala konsonanten. *Pórðr* hör liksom 9–17 **purbiourn** *Þorbiörn* till de allmänt förekommande namnen. — 35–42 **uerskulf** är ack. av ett med *-úlfr* sammansatt namn. Förleden **uersk** kan vara samma ord som det rsv. adjektivet *vir(ð)skr* »värendsk», som är belagt i dat. sg. **uirskum** på Sm 1. Namnet på den genom många dokument kände häradshövdingen i Västra härad Peter Virske stavas *Peter Werdzka* SRP 717 (år 1366), SRP 1398 (år 1379), *Värzke* SRP 718 (år 1366), *Værseke*, *Verska* SRP 983 (år 1371). En sammansättning *Virsk-Ulfr* hör emellertid ur ordbildningssynpunkt till de ovanliga. **uersk** kan vara en felristning för **uarsk** av fsv. *varsker*, som fortlever i nutida dialekter 'klok, uppmärksam, försiktig' (*Westgötalagen*, 1827, s. 514, J. E. Rietz: *Svenskt dialektlexikon*, 1867, s. 793).

100. Glömsjö. Nävelsjö sn.

Pl. 73.

Litteratur: L 1232. Ransakningarna 1689–1690; S. Rogberg och E. Ruda: Historisk beskrifning om Småland (1770) s. 744; B. A. Ennes: F m 61 (hs i KB); J. H. Wallman i J. G. Liljegrens Samlingar MSC^t Runir (ATA); J. J. Lagergren: Rättelser och tillägg (hs i Växjö Stifts- och landsbibl.) 2 s. 133; J. Forsander: Anteckningar rörande Småland (hs i Växjö Stifts- och landsbibl.) 2; J. G. Liljegren: Fullständig Bautil (ATA) 7, Runlära (1832) s. 130; P. Wieselgren: Ny Smålands beskrifning 3 (1846) s. 189; J. A. Sjöquist: Beskrifning öfver några runstenar 1865 i R 558 (hs i UUB); C. F. Nordensköld: Jönköpings läns minnesmärken (ATA) 13 Östra härad, upptecknade år 1883, s. 29, tr. i NSmMedd 5 (1919) s. 8; R. Gyllencreutz: Brev till Nordiska museet den 17/1 1897 (avskr. i ATA); A. Friberg: Anteckningar (NSmArk); R. Kinander i NSmMedd 20–21 (1947) s. 64.

Äldre avbildningar: Wallman: teckning i Liljegrens Fullständig Bautil 4, teckning (ATA); Liljegren: teckning i Fullständig Bautil 7; Nordensköld: teckning 1883 i o.a. hs s. 29; Friberg: teckning 1883 (NSmArk), teckning efter gipsavtryck 1885 (ATA), fotos (NSmArk); E. Ihrfors: teckning i Smolandia sacra (ATA) 2 s. 343.

Stenen står utmed landsvägen 40 m V om den över Kroppån ledande Glömsjö bro, tidigare även kallad Kroppebro. Avståndet till landsvägen är 2 m.

Angående den väg- och brobyggnad, som omnämnes i denna inskrift och i Sm 99 på andra sidan bron, se Sm 99. Av Liljegrens där citerade redogörelse framgår, att Sm 100 »ligger, så nära åen, i lågländt jord, at då flod är, stiger vattnet mer än en aln öfver honom, at han då är aldeles oläslig och knapt synlig.» Den tyckes enligt Liljegren »aldrig kunnat stå, på så korrt fot». Ennes påpekar också, att den är kullfallen och ofta översvämmad. Friberg, som inlagt så stora förtjänster om de märkliga runstenarnas återupprättande, har i sina samlingar antecknat: »Stenen lär förr ha legat alldeles vid åkanten, men då bron byggdes, troligen på 1840-talet, flyttades den ett stycke uppåt. Den 25 juli 1885 reste jag den på den platsen den låg, så att den nu står på vänster sida om vägen från Glömsjö till Nederby. Några ställen af stenen äro skadade af eld, som förr vid kräftfångst uppgjordes å densamma.»

Den blev stående i nära 10 års tid efter Fribergs ingripande, såsom framgår av ett brev från R. Gyllencreutz 1897, där han omtalar, att »den i nära 3 års tid varit så godt som omkullfallen». Senare har den åter blivit upprest.

Stenen är 252 cm hög, 140 cm bred vid basen. Runorna äro 11–13 cm höga.